

FÓRUM

Bajtalan Hunor

Székelyföld a romániai régióépítés keresztútjében

1. Bevezető: Régiókérdés Európában

A nemzetközi integráció, a globalizáció, a klímaváltozás, az információs forradalom okozta földrajzi tér beszűkülése vagy éppen újabban a nemzetközi migráció kérdése oly mértékű kihívásokkal állítja szembe korunk társadalmait, melyek alapjaiban szervezik újjá a társadalomszervezés általános keretét, a közel két évszázados nemzetállamot.¹ Wagstaff szavaival élve az állami, nemzetállami keret egyszerűen túl nagygyá, ám ugyanakkor túl kicsivé vált a problémák kezeléséhez, ezért egy kettős „regionalizmusnak” lehetünk tanúi.² Egyrészt a globális verseny, az egyre inkább növekvő nemzetközi egymásrautaltság a történelmi ellentétek felszámolásával országok fölötti makroregionális társulások, politikai uniók létrejöttét eredményezi, melynek iskolapéldája az európai integráció. Másrészt azonban ugyanezen folyamattal párhuzamosan az állami szint alatti egységek is egyre inkább hallatják hangjukat, melyek a szubszidiaritás, a közigazgatási decentralizáció, a helyi, közösségi autonómia elvei révén próbálják újjáértelmezni szerepüket Európa változó földrajzai közepette.³

---

1 Loughlin, J. – Hendriks, F. – Lidström, A. (eds): *Local and Regional Democracy in Europe*. Oxford University Press, New York, 2011.

2 Wagstaff, P.: Introduction: Regions, Nations, Identities. In idem (ed): *Regionalism in the European Union*. Intellect Books, Portland, 4–18.; 4.

3 Lásd Norton, A.: *International Handbook of Local and Regional Government: A Comparative Analysis of Advanced Democracies*. Edward Elgar, Aldershot, 1994.; Keating, M.: *The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change*. Edward Elgar, Cheltenham, 1998.; Pálné Kovács I.: *Helyi kormányzás Magyarországon*. Budapest–Pécs. Dialóg Campus Kiadó, 2008.; Keating, M.: Rescaling Europe. *Perspectives on European Politics and Society*, 2009, 10(1), 34–50.; Bajtalan H.: Forma vs. funkcionalitás: A területi-közigazgatási átszervezés dilemmái Romániában. In Kórodi T. – Sansumné M. J. – Siskáné Sz. B. – Dobos E. (szerk.): *A VII. Magyar*

Badie⁴ és Cairncross⁵ véleményével ellentétben tehát a 21. század hajnalán nem a területiség, a tér halálával kell számolnunk, hanem épp ellenkezőleg, a tér szerepének felerősödésével, a társadalmi-gazdasági folyamatok új területi szintekre történő migrációjával.⁶

A nemzetállami keret tehát fokozatosan relativizálódott, az elmúlt két-három évtized államigazgatási diskurzusainak középpontjába pedig a régiók térnyerése, a többszintű kormányzás kialakítása, a szubszidiaritás és a devolúció kérdése került. A folyamat háttérében – a fentebb említett globális jelenségeken túlmenően – az európai elittek által az a széleskörűen elfogadott meggyőződés állt, hogy egy, az egész Európai Uniót átszelő, a nemzetállamok alatti szint, a „régiók Európájának” megteremtése „jól kiszolgálja” majd, ugyanakkor a demokratizálódás szempontjából konszolidálja az egyesülő Európa eszméjét. Ilyen körülmények között nem véletlen tehát, hogy a hatékony, jó (*good governance*), több szinten kialakított kormányzás (*multi-level governance*), a szubszidiaritás és decentralizáció tiszteletben tartása a politikai programok és szakpolitikák (Kohéziós Politika) gyakori hívószavaivá, a társadalmi, tudományos diskurzus visszatérő elemeivé váltak.⁷ A 2007–2008-as gazdasági világválság európai begyűrűzése azonban alapjaiban rengette meg a régióépítési folyamatokat. A strukturális reformokat mellőző, sok esetben túlméretezett, túlköltekező állami szféra megregulázására a szigorú megszorító intézkedések bevezetése, a karcsúbb és cselekvőképesebb államigazgatás megteremtése bizonyult a széleskörűen elfogadott európai gyakorlatnak.⁸ A mindenki addig engedje a takaróját, ameddig ér a

---

Földrajzi Konferencia Kiadványa. Miskolci Egyetem, Földrajz-Geoinformatika Intézet, 2014, 35–49.

- 4 Badie, B.: *La fin des territoires. Essai sur le désordre international et sur l'utilité social du respect.* Fayard, Paris, 1995.
- 5 Cairncross, F.: *The Death of Distance: How the Communications Revolution Is Changing our Lives.* Harvard Business Press, Boston, 2001.
- 6 Lásd Massey, D.: *For Space.* Sage, London, 2005.; Keating, M.: Rescaling the European State. In Gál Z. – Pálné Kovács I. – James, S. (eds): *Territorial Cohesion in Europe: For the 70th anniversary of the Transdanubian Research Institute.* Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 2013.
- 7 Pálné Kovács I.: *Jó kormányzás és decentralizáció.* Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2014.
- 8 Hooghe, L. – Marks, G.: *Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance.* Institute for Advanced Studies, Vienna, 2003. /Political Science Series No 87/; Goodwin, M.: Regions, Territories and Relationality: Exploring the Regional Dimensions of Political Science. *Regional Studies*, 2013, 47(8), 1181–1190.

politika, azonban gátat szabott az addigi decentralizálási törekvéseknek, és valamennyi európai országban ma már sok esetben recentralizációnak lehetünk tanúi.⁹ Európa-szerte azonban messze nem egy egységes folyamatot láthatunk, ahogyan magukat a régióépítési törekvéseket is különböző országokban teljesen eltérő tényezők mozgatják. Míg például az Egyesült Királyságban,¹⁰ valamint a Skandináv államokban a régiók eltűnéséről, új lokalizmusról, devolúcióról hallunk, addig Olaszország vagy éppen Spanyolország esetében megrekedt föderalizmusról, Kelet-Közép-Európa egyes országaiban pedig a régiók térnyeréséről (Lengyelország), máshol pedig fokozódó centralizációról hallunk (Magyarország).¹¹ A helyzetet tovább bonyolítja, hogy sok esetben egyazon ország keretében is teljesen eltérő tényezők mozgatják a régióépítési törekvéseket. Van ahol társadalmi-gazdasági diszparitások indukálják ezt, van ahol pedig etnikai kisebbségek önrendelkezési mozgalmai tartják sakkban az államigazgatás alakulását.

Jelen tanulmány tehát ebből a tág kérdéskörből indít, nem véletlenül, hiszen az elmúlt négy-öt év romániai területi-közigazgatási átszervezési, régióépítési törekvései ebben az európai keretben értelmezendők. Ebből a kérdéskörből azonban a szerző csupán egy szeletet próbál kiragadni, és célja a székelyföldi önrendelkezés vizsgálata a romániai regionalizálási folyamat keretében. Ennek megfelelően a tanulmány különböző szempontok, tervezetek és vélemények ütköztetésére vállalkozik, és a romániai regionalizáció kérdésének tematizálásával indít, melyet Székelyföld regionalitásának elemzése követ.

---

9 Göymen, K. – Sazak, O. (eds): *Centralization Decentralization Debate Revisited*. Istanbul Policy Center, 2014. http://ipc.sabanciuniv.edu/en/wp-content/uploads/2014/06/IPC_2014_FINAL_4_DIGITAL1.pdf [letöltve 2015. július 28-án]; Olivetti, M.: *Centralization vs. Decentralization. The current trends in Italy*. In Göymen–Sazak (eds): op. cit.

10 Localism Act 2011, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/20/contents/enacted>; Quinn, M.: *English Regional Policy Post 2015 – The Case for a Multi-Scalar Approach*. Regional Studies Association European Conference, Dokuz Eylül University, Izmir, 2014.

11 Keating, M. – Hughes, J.: *The Regional Challenge in Central and Eastern Europe. Territorial Restructuring and European Integration*. Presses Interuniversitaires Européennes, Brussels, 2003.; Scott, W. J. (ed.): *De-coding New Regionalism: Shifting Socio-Political Contexts in Central Europe and Latin America*. Ashgate Publishing, Padstow, 2009.; Schmidt A.: *Törésvonalak és területfejlesztés Lengyelországban*. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2010.; Horváth Gy.: *Spaces and Places in Central and Eastern Europe: Historical trends and perspectives*. Routledge, London, 2015.

2. Régiókérdés Romániában: a rendszerváltástól az európai integrációig

1989-et követően Európa fiatal democráciái a rendszerváltás elhúzódó és nehézkes útjára léptek, mely a társadalmi-gazdasági rendszer jelentős átstrukturálása mellett az államigazgatás reformját és modernizációját is eredményezte. Valamennyi rendszerváltó országban, és ez alól hazánk sem képez kivételt, a nyugati mintájú intézményrendszerek és modellek átültetése bizonyult a széleskörűen elfogadott gyakorlatnak. Így nem véletlen, hogy az államigazgatás modernizálásának kapcsán a helyi autonómia biztosítása, a „régiók Európájának” eszméje, egyáltalán a közigazgatási decentralizáció vált a meghatározó irányvonallá, melynek hatására divat lett régiókról, regionalizációról, decentralizációról, mint a „Nyugathoz” való tartozás elengedhetetlen feltételeiről beszélni.

A területi-közigazgatási átszervezés kérdése Romániában az 1989-es rendszerváltást követően meglehetősen sajátos utat járt be, és a kérdés tematizálásában meghatározó szereppel bírt az európai integrációs folyamat. Az ország 2007-es EU-csatlakozása előtt részben alulról-fölfele (bottom-up), részben pedig fentről-lefele (top-bottom) irányuló kezdeményezések mozgatták a regionalizálási diskurzust. A területi-közigazgatási rendszer átszervezésére irányuló első kezdeményezések a szocializmus okozta sérelmek helyreállításához köthetőek. Ezek közé sorolandó az Ön-kényesen Felszámolt Megyék Újjászületésének Mozgalma (*Liga Județelor Abuziv Desființate*) is, mely Románia hagyományos – a szocializmus időszaka alatt felszámolt –, a két világháború közötti megyerendszerének visszaállításáért szállt síkra.¹² Noha maga a mozgalom később politikai párttá is szerveződött, mégsem sikerült elegendő támogatottságot szereznie egy esetleges reform kivitelezéséhez. Săgeată meglátása szerint ugyanis a két világháború közötti közigazgatási rendszer emlékének homályossága, valamint az 1968-ban bevezetett megyerendszer kellő társadalmi beágyazódása gátat szabott egy esetleges reform kivitelezésének.¹³

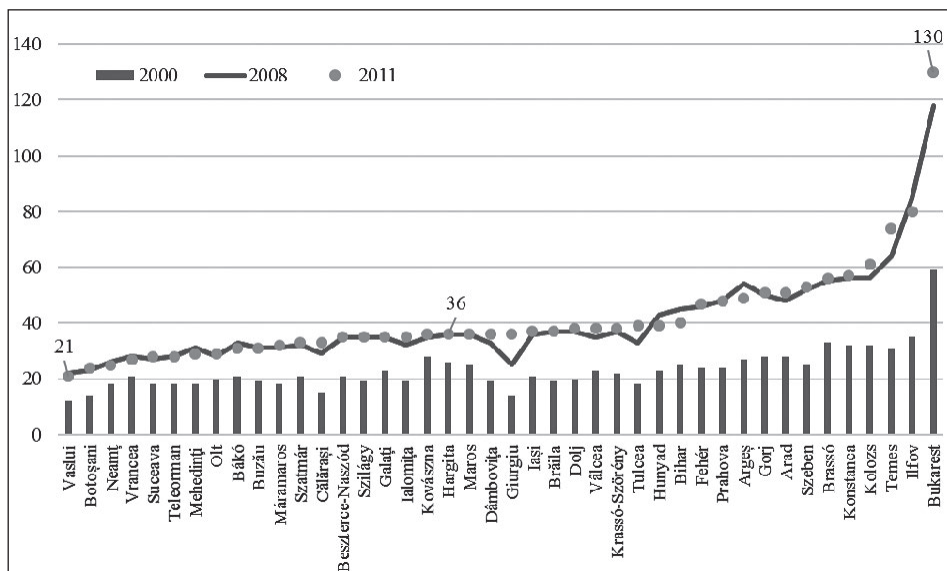
Az 1990-es évek regionalizálási diskurzusának színes foltjaként értelmezendő Sabin Gherman kolozsvári újságíró kezdeményezése is, aki az 1998-

---

12 Iordan, I. – Alexandrescu, V.: Considerații geografice privind reorganizarea administrativă a teritoriului României. *Revista Geografică*, 1996, II-III, 118-121.; Iordan, I.: România, încotro? Regionalizare, cum? când? Structuri administrative-teritoriale în România. CD Press, București, 2003.

13 Săgeată, R.: *Deciziile politico-administrative și organizarea teritoriului. Studiu geografic cu aplicare la România*. Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I” – Editura Top Form, București, 2006.

1. ábra. Az egy főre jutó megyei (NUTS 3) GDP (reálértéken) Romániában, 2000-ben, 2008-ban és 2011-ben az EU 27-ek százalékában (EU 27 = 100%).

Forrás: Eurostat, 2015.

ban kiadott „*Elegem van Romániából, Erdélyemet akarom*” című kiáltványával Erdély autonómiáját hirdette, mintegy hadat üzenve – szavaival élve – a „hipercentralizált” román államigazgatásnak, mely „*noha a francia állam modelljét követi, mégis franciábbá vált, mint a francia*”¹⁴. Gherman provokatív kiáltványa futótűzként terjedt, és alapjaiban rengette meg az egy és oszthatatlan nemzetállam ideálját, így egyáltalán nem meglepő, hogy a közvélemény heves elutasításába ütközött. A Gherman-jelenség ugyanis felszínre hozta azokat a lappangó problémákat és megválaszolatlan kérdéseket, amelyekre a román társadalomnak a mai államszerkezet közel 100 éves fennállása óta sem sikerült kielégítő választ találnia. Nevezetesen az egyre inkább mélyülő társadalmi-gazdasági diszparitások (1. ábra), a létező területi és társadalmi sokszínűség közepette továbbra is fenntartható-e a nemzeti konszolidáció jegyében az erősen centralizált, fentről-lefele szerveződő államigazgatás modellje, vagy inkább levegőhöz kellene juttatni, teret kellene engedni az alulról-felfele irányuló kezdeményezéseknek is. Közel húsz év távlatából ma már kijelenthető, hogy 1998-ban a közvélemény számára túlságosan korai volt a történelmi régiók autonómiájáról beszélni, és mindenképpen sajná-

14 Grüber K.: A Sabin Gherman-jelenség, avagy van-e esélye az erdélyi regionalizmusnak? *Pro Minoritate*, 1999. Tél, 84–92.

latos, hogy a reakciók – a hazafias érzelmek hevében – átsiklottak a konstruktív vita, a valódi reform lehetősége fölött.¹⁵ Pedig Gherman kiáltványa a szubszidiaritás, a decentralizáció vagy éppen a fiskális föderalizmus elvének támogatásával noha elkapkodott, kissé túlfűtött módon, ám sok szempontból alapvetően a gyökerénél próbálta a problémák kezelését megragadni, ami mindenképpen újító volt a kor regionalizálási diskurzusában.¹⁶

Annak ellenére, hogy az államigazgatás modernizálása iránti igény viszonylag korán jelentkezett, mégis a területi-közigazgatási átszervezés, a régióépítési törekvések tematizálásában a legnagyobb szerep nem a lentről-felfele, belső indítatásból eredő kezdeményezéseknek jutott, hanem épp ellenkezőleg, a fentről-lefele kibontakozó külső megfelelési kényszer eredményeként jelentkezett. Ebben pedig az európai integrációs folyamat meghatározónak bizonyult, hiszen a páneurópai regionális eszme térhódításával, a közösségi jogharmonizáció kényszerével az EU nagymértékben motíválta és egyben legitimálta a régióépítési törekvéseket. Az 1998-ban létrehozott NUTS 2-es fejlesztési régiók is az EU-kondicionalitás jegyében születtek, sőt mi több: az EU egy nemzetközi think-tank csoport¹⁷ szakmai tanácsadásával meghatározta a romániai regionális politika kialakítását, melyet az európai bizottság is elismert Románia csatlakozási folyamatáról szóló 1998-ban megjelent jelentésében.¹⁸ Ezt a fentről-lefele szerveződő viszonyt megerősítette Románia kormánya is, mely feltétel nélkül elfogadta a csatlakozási tárgyalások során a közösségi jog 21-es, a „regionális politikáról és a strukturális eszközrendszer koordinációjáról” szóló fejezetét.¹⁹ A

---

15 Gherman, S.: M-am săturat de România! *Monitorul de Cluj*, 16. septembrie 1998.; Szócs G. (ed.): M-am săturat de România! Fragmente din reacțiile apărute în presă în perioada 16 septembrie 1998 - 1 decembrie 1999. Editura Erdélyi Híradó - Curierul Transilvan, Cluj-Napoca, 2000.

16 Bajtalan: i. m.

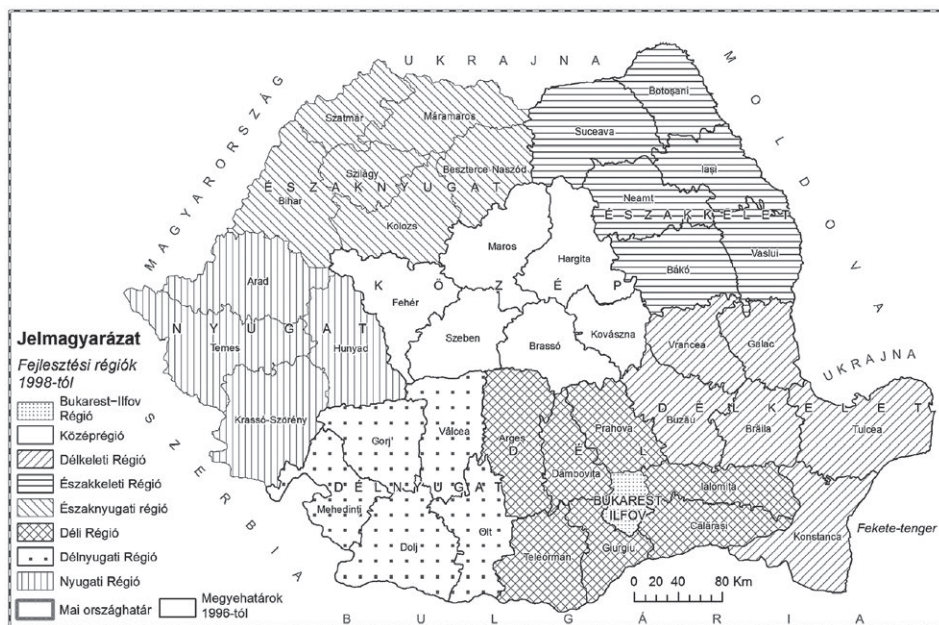
17 A romániai regionális politikát lefektető Zöld Könyv (*Carta Verde. Politica de Dezvoltare Regională în România*. București, 1997.) kidolgozásánál a hazai partnerekkel (kormány, civil társadalom, akadémiai közeg) együttműködve egy nemzetközi konzorcium is közreműködött, melyben részt vett a dán Rambøll tanácsadó társaság, a nagy-britanniai EPRC, valamint a belga Flamand-Brabant tartomány regionális fejlesztési ügynöksége (GOM Vlaams-Brabant).

18 Regular Report from the Commission on Romania's Progress towards Accession, 1998. http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/1998/romania_en.pdf.

19 Romania's position paper chapter 21 - regional policy and coordination of structural instruments. CONF-RO 56/01, Brussels, 14 December 2001. http://www.mdlpl.ro/_documente/engleza/negocieri/chapters/CAP21.pdf.

2. ábra. A romániai fejlesztési régiók.

Forrás: A romániai regionális fejlesztésről szóló 151 sz. törvény, 1998. ESRI HDR 100 alapján saját szerkesztés.

fejlesztési régiók azonban eléggé felemás konstrukciónak bizonyultak. A harmonikus területfejlesztés, a kohézió növelése érdekében létrehozott nyolc fejlesztési régió ugyanis az Európában alkalmazott modellektől eltérően jogi személyiség nélküli, alacsony döntéshozatali hatalommal és szűrő erőforrásokkal rendelkező tervezési-statisztikai egység. Habár a fejlesztési régiók létrejöttékor kiinduló szempont volt a lakosságszám, a területi kiterjedés, a kulturális identitás, valamint a funkcionális kapcsolatok figyelembevétele, mégis azonban elég csupán egy pillantást vetni a fejlesztési régiókat ábrázoló térképre (2. ábra), és nyilvánvaló válik, hogy a kiinduló szempontok aligha érvényesültek.²⁰

20 Carta Verde: i. m.; Benedek J.: The Emergence of New Regions in Transition Romania. In Scott, J. (ed.): *De-coding New Regionalism: Shifting Socio-political Contexts in Central Europe and Latin America*. Ashgate, Cornwall, 2009.; Sandu, D.: Social Disparities in the Regional Development and Policies of Romania. *International Review of Social Research*, 2011, 1(1), 1-30.; Ianoş, I. - Pascariu, G.: Începuturile politicii regionale în România. *Urbanismul*, serie nouă, 2012, 11, 74-79.; Török I.: Regional development in Romania: shaping European convergence and local divergence. *Regions*, 2013, 291(3), 25-27.; Bajtalan: i. m.

A 2007–2013-as költségvetési periódus keserű tapasztalatai – Románia ugyanis utolsó az EU-ban az európai támogatások lehívásában (abszorpciós ráta) – rávilágítottak arra, hogy megfelelő intézményrendszer és – ami a legfontosabb – döntési jogkörök hiányában a fejlesztési régiók nem képesek célkitűzéseik teljesítésére. Az EU formális és informális nyomásgyakorlása kapcsán ugyanakkor az is egyértelművé vált, hogy a máshol már bevált modellek és gyakorlatok nem minden esetben exportálhatóak és húzhatóak rá a csatlakozásra váró államokra.²¹ Fontos ugyanis a reformok politikai és társadalmi beágyazottsága, egyáltalán alkalmazhatósága a helyi viszonyok, kihívások közepette.

3. Régiókérdés Romániában: a „szupermegyék” korszakától a 2013-as reformfolyamatig

Míg a rendszerváltást követően a területi-közigazgatási átszervezés szükségességét kevésbé belső (alulról–felé irányuló kezdeményezések), hanem sokkal inkább külső tényezők (EU-kondicionalitás) motiválták, addig az ország EU-s csatlakozását követően a kérdés tematizálása sokkal pragmatikusabb irányt vett. A 2007–2008-as gazdasági világválság európai begyűrűzése ugyanis felszínre hozta az ingatlanpiacok által túlfűtött gazdasági növekedés eufóriájában sokáig mellőzött strukturális problémákat. Az európai válságkezelési trendeknek megfelelően Románia is a szigorú megszorító intézkedések politikájához folyamodott, mely alapvetően jelentős adóemelést, valamint az állami kiadások drasztikus visszaszorítását eredményezte. Ilyen körülmények között a túlzottan centralizált és túlméretezett államigazgatás tarthatatlanná vált, ezért Traian Băsescu államfő, valamint a kormányzó Demokrata Liberális Párt (PD-L) 2011-ben átfogó területi-közigazgatási reformot sürgetett. A sajtó által a „szupermegyék, megamegyék” címkével illetett elképzelés értelmében a kormánypárt a fejlesztési régiókat (2. ábra) közigazgatási jogkörökkel ruházta volna fel, és kilátásba helyezte a jelenlegi, 1968-ban bevezetett megyerendszer teljes felszámolását is.²² A szubszidiaritás és közigazgatási decentralizáció címszavak mögött

---

21 Hughes, J. – Sasse, G. – Gordon, C.: *Europeanization and Regionalization in the EU's Enlargement: The Myth of Conditionality*. Palgrave Macmillan, London, 2005.

22 Nicolae, N.: Tăvălugul regionalizării: Va avea România super-județe? *România Liberă*, 7 iunie 2011. <http://www.romanalibera.ro/politica/institutii/tavalugul-regionalizarii-va-avea-romania-super-judete-227669> [letöltve 2015. július 28-án]; Ionescu, V.: Document de lucru în PDL, pe regionalizare: cum ar urma să fie reorganizată administrația locală. <http://cursdeguvernare.ro/document-de-lucru-in-pdl-pe-regionalizare>

azonban alapvetően egy fentről-lefele kibontakozó folyamatot láthattunk, mely konkrét tervezetek, hatástanulmányok hiányában leginkább politikai nyilatkozatok szintjén tematizálódott. A vita felületességéhez ugyanakkor a közvélemény is hozzájárult, mely sajnálatos módon inkább érdekelt volt a leendő „szupermegyék” formai jellegében, annak határaiban, jövőbeli „fővárosaiban”, mint azok konkrét szerepében, jogköreiben. A nem megfelelő előkészítés, a konkrét tervezetek hiánya közepette egyáltalán nem meglepő, hogy a reformfolyamat csakhamar kudarcba fulladt. Mégis felmerül a kérdés, hogy – tekintettel a válságot követő társadalmi-gazdasági nehézségekre, egy átfogó területi-közigazgatási reform magas költségeire – mi volt a kormány elszántságának az oka. Véleményem szerint a tematizálás háttérében az EU-s pénzalapok alacsony abszorpciós rátája állt, mely a válságot követő nadrágszj-politika következtében az egyetlen olyan jelentősebb erőforrásnak bizonyult, mely legalábbis szinten tarthatta az állami beruházásokat, illetve a kormánypárt részére biztosíthatta a választási ígéretek kivitelezését. Emellett az sem mellőzendő, hogy a kohéziós alapok keretében utalt összegek, a Nemzetközi Valutaalap (IMF) hiteleivel ellentétben vissza nem térítendő támogatások voltak. Mindemellett pedig a megszorító intézkedések okozta elégedetlenségi hullám következtében egyértelművé vált, hogy a Demokrata Liberális Párt (PD-L) a közelgő parlamenti választások alkalmával nem lesz képes hatalmi pozícióját megtartani. Ezért egy utolsó próbálkozás keretében remélte, hogy egy átfogó területi-közigazgatási reform kivitelezésével új kulcspozíciókhoz juthat, további politikai tőkét kovácsolhat, megőrizve viszonylagos hatalmát a területi elit keretében.²³

A kormánypárt meggondolatlanságát bizonyítja, hogy pont a legkényesebb kérdést, a romániai magyar kisebbség, különösen a székelység helyzetét nem kezelte kellő tapintattal, holott nyilvánvaló volt, hogy egy esetleges területi-közigazgatási reform nem tudja megkerülni a székelyföldi önrendelkezési törekvéseket. Sőt mi több, a helyzetet csak fokozta, hogy a Demokrata Liberális Párt (PD-L) a romániai magyarság legnagyobb érdekképviselői szervezetével, a Romániai Magyar Demokrata Szövetséggel alkotott koalíciós szövetséget, mely jelentősen behatárolta bármiféle kezdeményezés mozgásterét.

A politikai tőkekovácsolás jegyében az etnikai diskurzustól az ellenzék sem távolodott el, melynek eklatáns példája Mugurel Surupaceanu szociál-

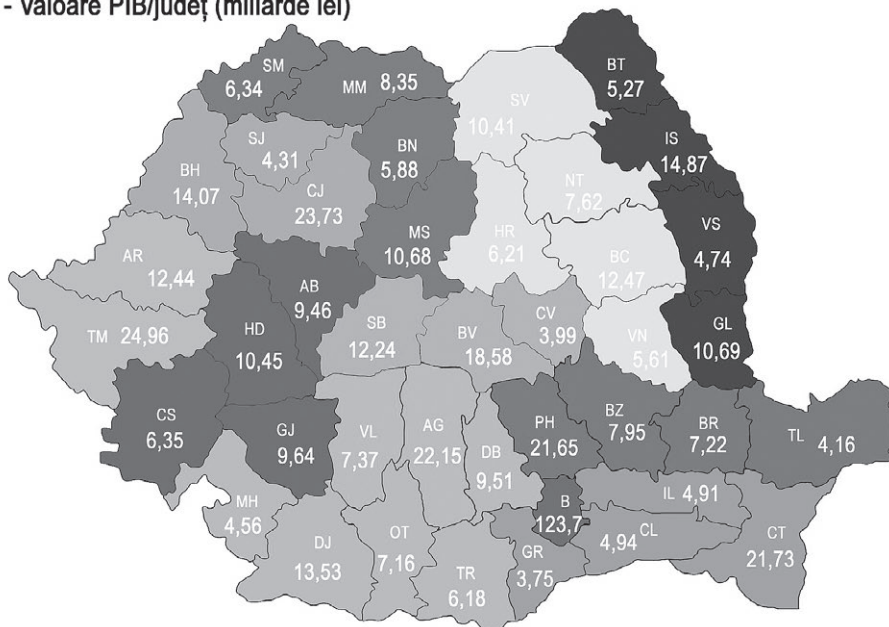
---

lizare-cum-ar-urma-sa-fie-reorganizata-administratia-locala.html [letöltve 2015. július 28-án].

23 Bajtalan: i. m.

3. ábra. *Mugurel Surupaceanu szociáldemokrata (PSD) képviselő javaslata Románia területi-közigazgatási átszervezésére.*

Proiect propus USL privind reorganizarea administrativ-teritorială a României
- Valoare PIB/județ (miliarde lei)

Forrás: www.surupaceanu.ro [letöltve 2015. április 10-én].

demokrata (PSD) képviselő javaslata.²⁴ A tervezet céljáról és színvonaláról sok mindent elárul, hogy egy blogbejegyzésben jelent meg „*Területi-közigazgatási átszervezés Székelyföld nélkül*” címszó alatt, és noha társadalmi-gazdasági tényezők mentén próbált érvelni az elgondolt struktúra mellett, mégis az elképzelt régióhatárok szöges ellentétben állnak alapvető földrajzi, történelmi, kulturális kritériumokkal, a gazdasági és funkcionális kapcsolatok mellőzéséről nem is beszélve (3. ábra).

Noha a Demokrata Liberális Párt (PD-L) által kezdeményezett reformfolyamat a meggondolatlanság, az elhamarkodott ad-hoc lépések közepette kudarcba fulladt, mégis a fentebb említett, továbbra is megoldásra váró problémák közepette a területi-közigazgatási átszervezés kérdése a 2012-es

24 Lásd: Románia feliatá în 12 regiuni. Cum crede deputatul PSD Surupaceanu că ar trebui împărțită țara? ProTV, 8 iunie 2011. <http://stirileprotv.ro/stiri/politic/romania-feliata-in-12-regiuni-dupa-pdl-a-venit-randul-usl-sa-faca-imparteala-voi-ce-credeti.html> [letöltve 2015. július 28-án].

parlamenti választások alkalmával újból napirendre került. Többek között a túlzottan centralizált államigazgatás rovására írt, az EU-s pénzalapok lehívásában jelentkező stratégiai kudarcokból kiindulva a választási kampányban a teljes politikai spektrum kiállt a területi-közigazgatási átszervezés szükségessége mellett²⁵. Fontos azonban azt megjegyezni, hogy valamennyi esetben nem konkrét tervezetről beszélhetünk, hanem csupán általánosságok, irányelvek mentén felvázolt folyamatról, melyet leginkább olyan kulcsszavak ragadnak meg, mint szubszidiaritás, decentralizáció, regionalizáció. Alapvetően tehát egyetértés mutatkozott a reformfolyamat szükségességében, azonban annak tartalma és a kivitelezés módja között jelentős eltérések mutatkoztak. Ebben a tekintetben a legnagyobb feszültség a többségi és a kisebbségi társadalom elképzeléseiben jelentkezett, ahol a magyar kisebbség részéről született tervezetek, elképzelések egyértelműen egy önálló Székelyföld régiót vizionáltak, míg a többségi társadalom tollából születettek hevesen elutasítottak bármiféle etnikai, kulturális alapú megközelítést. A diskurzusban az etnikai, kulturális szempontok teljes mértékben alárendelődtek a funkcionalitás, a gazdasági racionalitás kritériumának. Sőt mi több, egyes szerzők számára a történelmi, kulturális, esetleg etnikai értékekhez való visszanyúlás a 21. század egyre inkább globalizálódó, integrálódó Európájában már meghaladott gyakorlatnak bizonyult.

A gazdasági válság okozta elégedetlenségi hullám következtében az ellenzékét tömörítő Szociálliberális Unió (USL) a 2012-es parlamenti választások alkalmával 2/3-os többséget szerzett, így egyáltalán nem meglepő, hogy a választásokat követően a területi-közigazgatási átszervezés kérdése újból terítékre került. A kormánypárt tehát „*Regionalizáció, Decentralizáció, Fejlődés*” címszavak alatt átfogó reformprogramot hirdetett meg, melynek központi eleme a helyi, megyei és a központi kormányzat közötti saját kormányzati szervekkel (regionális parlament), jogi személyiséggel és közigazgatási jogkörökkel is rendelkező regionális szint létrehozása

---

25 Alianța România Dreaptă, ARD: Repornește România: Program de guvernare 2013-2016 [Az Igaz Románia Szövetség politikai programja]. 2012. http://194.88.149.157/a4/3b/50/52/default_223124205352.pdf?c=602f9a84bd9a6084ffb0bc1e8fd75776 [letöltve 2014. szeptember 10-én]; Uniunea Social-Liberală, USL: România Puternică [A Szociálliberális Unió politikai programja]. 2012. <http://uslonline.ro> [letöltve 2014. szeptember 29-én]; Partidul Alianța Socialistă, PAS: Poziția Partidului Alianța Socialistă cu privire la proiectele de regionalizare a României. [A Szocialista Szövetség Párt politikai programja] 2013. <http://www.pas.ro/declaratii-politice/pozitia-partidului-alianta-socialista-cu-privire-la-proiectele-de-regionalizare-a-romaniei.html> [letöltve 2014. október 23-án].

volt. A reform mellett hangoztatott legfontosabb érvet az a felismerés képezte, hogy Románia jelentős társadalmi-gazdasági lemaradásban van az európai magövezeti országokhoz képest. Ennek megfelelően pedig a közeljövőben jelentős kihívásokkal kell szembenéznie, melyhez elengedhetetlen egy hatékonyabb és versenyképesebb államigazgatás kiépítése a szubszidiaritás és decentralizáció elvén. Ugyanakkor a kormányzat érvként hozta fel a romániai regionális politika viszonylagos kudarcát is, hiszen, noha a fejlesztési régiók alapvető feladata a kohézió növelése, a társadalmi-gazdasági diszparitások csökkentése lett volna, nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. A diszparitások növekedtek (1. ábra), ugyanakkor a fejlesztési régiók korlátolt jogköreik következtében nem voltak képesek nagyobb volumenű, az egész régió területét magában foglaló projektek, fejlesztések kivitelezésére.²⁶

Legjelentősebb katalizáló tényezőként azonban továbbra is az EU-s pénzalapok alacsony abszorpciós rátája maradt, mely lassan Románia számára a teljes 2007–2013-as költségvetési ciklus elvesztésével fenyegetett, hiszen 2012-ben, egy évvel a periódus vége előtt az abszorpciós ráta 22%-on állt.²⁷ A helyzet súlyosságát jelzi, hogy 2012-ben a rangos *The Economist* brit hírmagazin is külön cikkben számolt be a romániai EU-s pénzalapok menedzsmentjében jelentkező problémákról.²⁸ Így egyáltalán nem meglepő, hogy a frissen beiktatott kormányzat kiemelt kérdésként kezelte az EU-s pénzalapok körül jelentkező hiányosságokat, melyet részben egy átfogó területi-közigazgatási reform keretében szándékozott rendezni. Azt is fontos megemlíteni, hogy az előző kormányzathoz hasonlóan a frissen beiktatott Ponta kabinetnek is érdeke volt a vissza nem térítendő támogatások minél nagyobb arányú lehívása, hiszen ezek a válságot követő törékeny gazdasági körülmények közepette valóban friss levegőt, új lendületet adhattak volna a román gazdaságnak. Sőt, ahogyan arra az Európai Bizottság hatodik kohéziós jelentése is rávilágított, a válságot követő időszakban az EU valamenny-

---

26 Regionalizáció, Decentralizáció, Fejlődés – az országos területi-közigazgatási reform népszerűsítésére létrehozott honlap. Regionális Fejlesztési és Közigazgatásügyi Minisztérium (MDRAP), 2013. <http://regionalizare.mdrap.ro/> [letöltve 2015. június 20-án].

27 KPMG: EU Funds in Central and Eastern Europe: Progress Report 2007–2014. 2015. <http://www.kpmg.com/hu/en/issuesandinsights/articlespublications/pages/eu-funds-in-central-and-eastern-europe-2007-2014.aspx> [letöltve 2015. június 28-án].

28 EU funds absorption in Romania: A funding obsession. *The Economist*, Jun 5, 2012. <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2012/06/eu-funds-absorption-romania> [letöltve 2015. június 28-án].

nyi keleti tagállamában az EU-s kohéziós politika szolgáltatta az állami beruházások jelentős részét.²⁹

A tarthatatlan helyzetből kiindulva a kormány a választásokat követően viszonylag hamar, még 2013 februárjában elfogadott egy memorandumot, melyben rögzítette a területi-közigazgatási reform fő irányvonalait, illetve egy ütemtervezetet is felvázolt annak kivitelezésére. A memorandum értelmében a kormány egy év alatt, tehát a 2014–2020-as költségvetési periódus megkezdése előtt szeretne volna véghezvinni a reformot. Mindezt olyan formában, hogy az év hátralevő részében közvitára bocsátja elképzelését, széleskörű társadalmi konzultációkat szervez, módosítja az alkotmányt, illetve megszervezi az év végén – ha közvetett módon is, megyei képviselők révén – az első regionális választásokat. A kormány elszántsága ellenére azonban már az ütemterv megjelenésekor nyilvánvalóvá vált, hogy a gyorsított életbeléptetés nem lesz tartható, hiszen valamennyi precedens értékkel bíró európai példa, még a legsikeresebb, leggyorsabban gyakorlatba ültetett modellek esetében is közel egy évtizedes folyamatról beszélhetünk.³⁰

A területi-közigazgatási reform körül felmerülő kérdéseket tovább bonyolította, hogy konkrét tervvel, hatástanulmánnyal itt sem találkoztunk, ehhez képest viszont Románia új közigazgatási beosztását ábrázoló térképek hosszú sora készült el. A társadalmi-politikai diskurzus tehát újból a forma vs. funkcionalitás dilemmájába esett, mely leginkább a „*Hol lesznek az új régiók határai?*”, illetve „*Hol lesznek az új régiók fővárosai?*” típusú kérdések körül katalizálódott. Időközben a kormány is elvégezte házi feladatát annak érdekében, hogy a kérdést a közvélemény fókuszában tartsa, hiszen Liviu Dragnea Regionális Fejlesztési és Közigazgatásügyi Miniszter vezetésével az ország több pontját bejáró konzultációs folyamatot szervezett, melyet a sajtó találóan „regionalizációs karavánnak” nevezett.³¹ A karavánok azonban kevésbé voltak hivatottak a kormány elképzelésének bemutatására, sokkal inkább általánosságok szintjén érveltek a területi-közigazgatási

---

29 Európai Bizottság: Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe: A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. 2014. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf [letöltve 2015. június 28-án].

30 Keating–Hughes: i. m.; Schmidt: i. m.; Loughlin–Hendriks–Lidström: i. m.

31 Caravana regionalizării ajunge la Sibiu și Brașov. *Regiunea Centru*, 10 iulie 2013. <http://regiuneacentru.ro/2013/07/caravana-regionalizarii-ajunge-la-sibiu-si-brasov-spune-i-vic-premierului-dragnea-ce-oras-merita-sa-fie-capitala-regiunii-centru-sibiu-sau-brasov/> [letöltve 2015. július 28-án].

reform szükségessége mellett. Nem volt ugyanis vita, hiszen konkrét tervezetek, elképzelések hiányában nem volt miről vitatkozni. Ugyanakkor a karavánok jellegzetességét képezte, hogy rendszerint valamennyi településen, a Bálványosfürdön tett székelyföldi látogatásakor is Liviu Dragnea miniszter különböző ígéreteket, engedményeket tett. A rendszerint megyeközpontokban szervezett társadalmi konzultációkon a miniszter megnyugtatta a lakosságot, hogy településük nem lesz vesztese a regionalizálási folyamatnak, hiszen a kormány elképzelése, hogy nem fogja egyetlen településen összpontosítani a leendő funkciókat, hanem szétszítja azt a megye több települése között. A regionalizáció tehát a hivatalos diskurzusban a funkcionalitás és a policentrikus fejlődés elvének volt alárendelve, holott nyilvánvalóvá vált, hogy a kormány verbális engedményei sok esetben tarthatatlannak, vagy éppen szembemennek a reform alapvető célkitűzéseivel.³²

A konkrét tervezet közvitára bocsátására sosem került sor, de indirekt módon elég hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a kormány a Demokrata Liberális Párt (PD-L) 2011-es tervezetéhez hasonlóan a jelenlegi fejlesztési régiók közigazgatási jogkörökkel való felruházását támogatja (2. ábra). Erre a kormány által a reformfolyamat szakmai előkészítésével megbízott Regionalizációs Konzultatív Tanács jelentései világítottak rá.³³ A szakmai testület második jelentésében ugyanis a szerzők, bár öt lehetséges modellt vázoltak fel Románia esetleges területi-közigazgatási átszervezésére, mégis – egy rövid elemzést követően – csakhamar levonták a következtetést, hogy az „1998-ban létrehozott fejlesztési régiók azok, amelyek megfelelnek a funkcionális egységek kritériumának, így ezeken nem indokolt változtatni”.³⁴ Az is mindenképpen sokatmondó, hogy a reformfolyamat részleteinek kidolgozásával a kormányzat alapvetően azokat a személyeket bízta meg, akik az 1990-es évek folyamán a fejlesztési régiók kidolgozásánál is

32 Liviu Dragneával készített interjú a ProTV „După 20 de ani” [Húsz évvel később] című műsorában. 2013. március 30. <http://protvplus.ro/produs/dupa-20-de-ani/video/2874-dupa-20-de-ani-invitat-liviu-dragnea> [letöltve 2015. július 28-án].

33 Consiliul Consultativ pentru Regionalizare (CONREG): Fundamentele Procesului Actual de Regionalizare în România. 2013. <http://cursdeguvernare.ro/wp-content/uploads/2013/05/Raport-CONREG-I-final.pdf> [letöltve 2015. június 10-én]; Consiliul Consultativ pentru Regionalizare (CONREG): Disparități și fluxuri în fundamentarea social-economică a regionalizării administrative a României. 2013. <http://www.regionalizare.mdrap.ro> [letöltve 2015. június 10-én].

34 Consiliul Consultativ pentru Regionalizare (CONREG): Disparități și fluxuri în fundamentarea social-economică a regionalizării administrative a României, id. kiad.; Szabó T. Regionalisierung in Rumänien: Ideen, Entwürfen und Perspektiven. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Studia Europaea*, 2014, 59(2), 39–63.

jelentős szerepet vállaltak. Felmerül tehát a kérdés, hogy miért ragaszkodott a fejlesztési régiók változatlan megtartásához két teljesen szembenálló kormányzat is. A választ ismét egy külső tényezőben kell keresnünk, hiszen 2013 lévén már elkezdődött a felkészülés a következő európai tervezési időszakra, folyamatban volt az új operatív programok előkészítése, az intézmények akkreditációja. Ugyanakkor azt is fontos szem előtt tartani, hogy a jelenlegi fejlesztési régiók NUTS 2-es területi egységek is egyben, ezért ezek határainak a módosítása jelentős problémákba ütközik, arról nem is beszélve, hogy ez a forgatókönyv járt a legkevesebb költséggel és társadalmi feszültséggel.³⁵ Az egész reformfolyamatba már csak színes foltként ékelődött be, hogy egy 2013 februárjában megjelent bizottsági közleményben Románia Állandó Képviselője az Európai Unió mellett, valamint az Országos Statisztikai Hivatal már jelezte, hogy Románia nem fog semmilyen módosítást eszközölni a jelenlegi NUTS jegyzéken.³⁶

Ennek következtében tehát újból egy fentről-lefele kibontakozó, eleve elrendeltetett kimenetelű folyamatot láthattunk, ahol a szervezett társadalmi konzultációk, a felállított szakmai testületek alapvetően mind a kormány elképzeléseit hivatottak legitimálni, egy esetleges reform társadalmi elfogadottságát próbálták biztosítani. Tekintettel azonban a gyorsított ütemterv abszurdítására, a megyei szinten jelentkező politikai erőviszonyokra, hiszen a leendő régiókban szinte valamennyi esetben a kormánykoalícióból a nagyobbik koalíciós partner, a Szociáldemokrata Párt került volna kulcspozícióba, egyáltalán nem meglepő, hogy a kisebbik koalíciós partner, a Nemzeti Liberális Párt kihátrált a reform mögül. Az alapvető célkitűzések egyes elemei viszont egy átfogó decentralizációs törvénytervezet keretében láttak napvilágot, mely a megyék szintjét erősítette volna a központi kormányzat rovására. Tehát a politikai diskurzusban a regionalizálás szerepét fokozatosan felváltotta a decentralizáció, a régiókról áttevődött a hangsúly a megyék szintjére.

---

35 Benedek J. – Bajtalan H.: Recent Regionalisation Discourses and Projects in Romania with a Special Focus on the Székelyland. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 2015, 44(1). <http://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/view/423> [letöltve 2015. június 28-án].

36 Bizottsági közlemények: Algirdas Šemeta biztos válasza a romániai regionalizáció folyamatát illetően. 2013. július 15. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2013-008653+0+DOC+XML+V0//EN&language=en> [letöltve 2015. június 10-én]; Mihăilescu, G.: Regionalizare - mari semne de întrebare. *Adevărul*, 4 noiembrie 2013. http://adevarul.ro/news/societate/regionalizare-mari-semne-intrebare-1_5277c4c9c7b855ff56b7da5d/index.html [letöltve 2015. június 10-én].

Következésképpen az ellentmondásoktól nem mentes törvénytervezet a központi kormányzat kétségbeesett válaszaként jelentkezett a bukott átfogó területi-közigazgatási reformfolyamatra. A nem megfelelő előkészítés, a hirtelen elkövetett ad-hoc lépések sorozata közepette azonban egyáltalán nem meglepő, hogy a Román Alkotmánybíróság által alkotmányellenesnek minősített decentralizációs törvénytervezet is kudarcba fulladt.³⁷

4. Székelyföld a romániai regionalizáció folyamatában

A rendszerváltást követően kibontakozó területi-közigazgatási átszervezési folyamatokban három tényezőt különítettünk el, melyek nagymértékben katalizáltak és egyben determináltak a régióépítési törekvéseket. Fontos azonban megemlíteni, hogy ezen folyamatokkal párhuzamosan az egyre inkább erősödő alulról-felfele építkező székelyföldi önrendelkezési törekvések is nagymértékben meghatározták, sőt időközönként domináltak a társadalmi-politikai diskurzust. A folyamat háttérében azok a kohéziós erők húzódtak meg, melyek az Erdélyi-medence keleti dombvidékein, valamint a Keleti-Kárpátok hegyközi medencéiben az ősi privilégiumok, a széki közigazgatási rendszer keretében a közel 600 évig fennálló székelyföldi autonómia révén egységes néppé kovácsolták a székelységet. Székelyföld ennek következtében nem természetföldrajzi téregységet feltételez, hanem csakis szimbolikus-informális, történelmi-társadalmi konstrukcióként értelmezhető, mely az évszázados önrendelkezésen, sajátos történelmi-kulturális örökségen keresztül az önálló székely identitástudat révén a földrajzi térben is leképeződött.³⁸

A szocializmus időszaka alatt elfojtott, a rendszerváltást követően egyre inkább erősödő székelyföldi önrendelkezési törekvések tehát ebben a tágabb kontextusban értelmezendők. Sőt mi több, napjainkban bizonyos értelemben a székelyföldi identitás reneszánszát éljük, hiszen a rég elfelejtett szimbólumok (székely zászló), tradíciók (kaláka) újbóli felfedezése, a kö-

---

37 A Román Alkotmánybíróság 1. számú rendelete. 2014. január 10. [http://www.ccr.ro/files/products/Decizia_1-2014.pdf] [letöltve 2015. június 28-án]; Bajtalan: i. m.; Szabó: i. m.

38 Benedek J.: *A társadalom térbelisége és térszervezése*. Risoprint, Kolozsvár, 2000.; Elekes T.: Székelyföld közigazgatás-földrajzi változásai a 13. századtól napjainkig. *Földrajzi Közlemények*, 2011, 135(4), 415–429.; Elekes T.: Lehetne Székelyföld külön közigazgatás-fejlesztési régió? *VI. Magyar Földrajzi Konferencia*. Szeged, 2012, 1076–1088. <http://www.geo.u-szeged.hu/system/files/14Kiadvanyok/egyeb/MFK2012/Elekes%20Tibor.pdf> [letöltve 2015. június 28-án].

4. ábra. A székely önkormányzatiság időszaka a XIII. századtól 1876-ig.

Forrás: saját szerkesztés Hegedűs Ábel Székelyföld 1872–2000: történelmi térkép (Ábel Térképészeti Kft., Budapest, 2000) nyomán.

zösségépítés új módjainak bevezetése (Székely Szabadság Napja, Székelyföld Kulturális Fővárosa projektek), a gazdasági tevékenységet is összefogó kezdeményezések, szimbólumok megjelenése (Székely termék, Igazi Csíki Sör) mind a társadalmi kohézió, az identitás erősítésének irányában hatnak. Ezen folyamatok hatására Székelyföld, a székely identitás fokozatosan új tartalommal telítődik.

A történelmi múlt öröksége, Székelyföld sajátos etnikai, kulturális helyzetéből adódóan 1989 és 2015 között legalább 16 olyan törvénytervezet készült, alapvetően magyar szerzők tollából, amelyek az etnikai vonatkozású autonómia megoldások intézményesítéséről általánosan vagy konkrétan rendelkeznek. Ezek Bognár Zoltán rekonstrukciójában a következők:³⁹

39 Bognár Z.: Romániai magyar autonómiakonceptiók. Az 1989 és 2006 között kidolgozott törvénytervezetek. In Bognár Z. – Egrý G. – Fejtő F. – Ludassy M. – Salat L.: *Autonómia, liberalizmus, szociáldemokrácia*. Európai Összehasonlító Kisebbségku-

1. Nemzetiségi törvénytervezet csomag (1991, Szőcs Géza);
2. Memorandum a romániai magyar nemzeti közösség belső önrendelkezéséről (1993, Csapó József);
3. Törvény a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről (1993, RMDSZ-SZKT);
4. Törvény a nemzeti identitással kapcsolatos jogokról és a nemzeti közösségek méltányos és harmonikus együttéléséről (1994, Szilágyi N. Sándor);
5. Sajátos státusú helyi önkormányzat statútuma (1994, Csapó József);
6. Romániai magyar nemzeti közösség személyi autonómiájának statútuma (1994, Csapó József);
7. A romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútuma (1995, RMDSZ ÜE Politikai Főosztálya, Bodó Barna – Szász Alpár Zoltán – Bakk Miklós);
8. Törvénytervezet a személyi elvű önkormányzatokról (1995, Bakk Miklós);
9. Székelyföld autonómiastatútuma (1995, Csapó József);
10. Székelyföld autonómiastatútuma (2003, Székely Nemzeti Tanács);
11. Kerettörvény a régiókról (Autonómia-csomagterv, 2003, szakértői csoport, koordinátora Bakk Miklós);
12. Törvénytervezet Székelyföld különleges jogállású régió létrehozásáról (Autonómia-csomagterv, 2003, szakértői csoport, koordinátora Bakk Miklós);
13. Székelyföld különleges jogállású régió autonómiájának statútuma (Autonómia-csomagterv, 2003, szakértői csoport, koordinátora Bakk Miklós);
14. Kerettörvény a nemzeti közösségek személyi elvű önkormányzatáról (2004, Bakk Miklós);
15. Törvény a romániai nemzeti kisebbségek jogállásáról (2005, RMDSZ);
16. A romániai Székelyföld autonómia statútuma (2014, RMDSZ).

A tervezetek formailag személyi, valamint területi elvű, illetve politikai és kulturális autonómiákat írnak le, amelyek közigazgatási szempontból vagy illeszkednek Románia jelenlegi közigazgatási rendszerébe, vagy a törvényi széki rendszer visszaállításával egyedi téregységként ékelődnek Ro-

mánia térszerkezetébe.⁴⁰ Ugyanakkor, miként arra Bognár idézett írásában rámutat, mindenképpen fontos megjegyezni, hogy a székelyföldi autonómia-tervezetek egyike sem körvonalaz tagállami státust, hanem a szigorú értelemben vett autonómia, a területi, testületi önkormányzatok kialakítása a fő szempont. Az autonómiatervezetek megjelenése Bakk Miklós szerint két szakaszra osztható. Az első szakasz az 1990-es évek első felére tehető, melynek keretében a megjelenő tervezetek szorosan összefüggnek az RMDSZ politikai programjaival, valamint a szövetségben kibontakozó vitákkal, belső ellenzéki irányzatokkal. A második szakasz a 2000-es évek elején kezdődik, amikor is Románia európai integrációjának, a regionális politika körvonalazódásának, az erdélyi magyar politikai képviselet fragmentálódásának, valamint Magyarország növekvő befolyásának köszönhetően egy sokkalta hangsúlyosabb, a székely autonómia kérdéséért fokozottabban kiálló mozgalom körvonalazódik.⁴¹ A tervezetek megjelenésükben egy jól kirajzolódó fejlődési ívet mutatnak, hiszen míg az 1990-es évek elején még a kisebbségi törvény kidolgozására esik a hangsúly, addig a 2000-es évekre megtörténik a lehetséges autonómia-megoldások felvázolása, az alkalmazhatóság lehetőségeinek tematizálása.⁴²

Az aktív politikai szerepvállaláson túlmenően a székelység civil kezdeményezések keretében hazai és nemzetközi fórumokon egyaránt hangot adott a székelyföldi autonómia iránti elkötelezettségének. A Székely Nemzeti Tanács által 2013. október 27-re szervezett a *Székelyek Nagy Menetelése* megmozduláson a háromszéki Kökös és Bereck települések között, 54 kilométer hosszúságban több mint 120 000 székely nyilvánította ki az autonómia iránti akaratát, új fejezetet nyitva a székelyföldi önrendelkezési törekvések történetében. Újabban a szervezet a székelyföldi önkormányzatokat egy autonómiapárti határozat elfogadására sarkallta, amelynek értelmében az egyes önkormányzatok kinyilvánították, hogy egy különálló Székelyföld nevű területi-közigazgatási egységbe szeretnének tartozni. A határozatok elfogadása nem ment zökkenőmentesen, egyrésztől ugyanis a központi kormányzat heves ellenállásába ütköztek, másrésztől a magyar érdekképviseleti szervezetek belső feszültségei is hátráltatták a folyamatot. A székelyföldi

---

40 Bajtalan H.: Székelyföld, mint régió? Egy esetleges területi-közigazgatási átszervezés margójára. PhD Konferencia 2014. Balassi Intézet – Emberi Erőforrások Minisztériuma, Szegedi Tudományegyetem, 2014.

41 Bakk M.: Az autonómia-tervek két szakasza Erdélyben 1989 után. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1–2, 39–60. http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/pdf/2004_1-2_03_bakk.pdf [letöltve 2015. június 28-án].

42 Bognár: i. m.; Bajtalan: Székelyföld, mint régió? Id. előadás.

autonómia-projekt egységes támogatása kapcsán sokatmondó, hogy a tervezett 154 székelyföldi önkormányzat közül mind ez ideig csupán 54 fogadta el a tervezetet. A határozatokat a kezdeményezők több nemzetközi szervezethez, többek között az Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusának monitoring bizottságához is eljuttatták, de csakhamar kiderült, hogy a nemzetközi szervezetek nem igazán akarnak kényes belpolitikai ügyekbe bonyolódni, és ez alól az Európai Unió sem képez kivételt.⁴³

Ilyen körülmények között egyáltalán nem meglepő, hogy a területi-közigazgatási átszervezés kérdése a székelység számára szorosan összekapcsolódott a székelyföldi autonómia, az önrendelkezés kivívásának kérdésével. Ugyanakkor maga a területi-közigazgatási reform jelentette az első reális esélyt a kitűzött célok eléréséhez, melynek során nyilvánvaló volt, hogy első lépésben, mondhatni a székelyföldi autonómia előszobájaként egy önálló Székelyföld régió, akár fejlesztési régió létrejöttét kell biztosítani. Azaz valamennyi érdekvédelmi szervezet egyetértett abban, hogy lehetőség szerint minden eszközzel meg kell gátolni a székely megyék különböző régiók közötti megosztását, esetleg nagyobb román többségű régiókba olvadását, mely az etnikai arányok eltolódásával jelentős mértékben alááshatná a kisebbség döntéshozatali képességét. A székelyföldi elitek ezért akár az egész országos reformfolyamat bojkottjával hajlottak inkább a jelenlegi status quo fenntartására, semmint egy kétes kimenetelű reform támogatására.

A fentebb említett törvénytervezetek mellett, szigorúan a területi-közigazgatási átszervezés kapcsán, az erdélyi magyar érdekképviseletek részéről alapvetően két álláspont látott napvilágot. Noha az önálló székelyföldi régió létrehozásában egyetértés mutatkozott, mégis a konkrét tervezetek, a többségi társadalommal szembeni kompromisszumkészség, valamint az autonómia felvállalása között az egyes politikai szereplők szintjén jelentős különbségek mutatkoztak. Az első konkrét tervezetet időrendben az RMDSZ jelentette meg, melyet 2009-ben a román parlamenthez is benyújtott. A tervezet értelmében az RMDSZ a 2014/315-ös törvény módosításával egy 16 régiót magában foglaló, a jelenlegi megyék társulásával létrejövő, a megyei és az országos szint közötti mezoszintű területi-közigazgatási egység létrehozását javasolta (5. ábra). A tervezet természetesen az erdélyi magyarság és az RMDSZ érdekeit szem előtt tartva született, hiszen nagyjából a történelmi Székelyföldet tömörítő Hargita, Maros és Kovászna megyék egy különálló régiót képeztek, hasonlóan a szintén jelentősebb magyar kisebbséget magáénak tudó Bihar, Szatmár és Szilágy megyék alkotta Partiumhoz.

43 Lásd Székely Nemzeti Tanács honlapja, 2015, <http://www.sznt.sic.hu>.

5. ábra. Az RMDSZ Románia területi-közigazgatási átszervezéséről szóló 2009/L432 törvénytervezetének régió ajánlásai.

Forrás: saját szerkesztés a 2009/L432 törvénytervezet, valamint az ESRI HDR 100 alapján.

Az RMDSZ törvénytervezete, noha egy társadalmi-gazdasági elemzésen is alapuló hatástanulmány előzte meg,⁴⁴ mégis meglehetősen felületesre sikerült. A dokumentum ugyanis alig öt oldal, semmiféle mellékletet, hatástanulmányt nem tartalmaz, csupán néhány vázlatos gondolatot és egy felsorolást a megyék új regionális egységekre való tagozódásáról. Annak ellenére, hogy a tervezet nem vállalta fel nyíltan a székelyföldi autonómia kérdését, sőt magát a Székelyföld megnevezést sem használta, hangsúlyosan magyar térszemlélete miatt heves vitát eredményezett. Mindezt tetőzte a második bécsi döntés értelmében meghúzott politikai határookra való valószínűleg akaratlanul történő utalás, mely kapcsán a román média, de még az akadémiai közeg is összeráncolta homlokát, és a nemzet egysége elleni támadásról, az ország széthullásáról beszélt. A többségi társadalommal szembeni nem megfelelő kommunikáció, a konstruktív viták, közmeghallgatások szervezésének hiánya következtében egyáltalán nem meglepő a ter-

44 Csutak I.: *Új? Régi? Jó?* RMDSZ, 2007. http://archivum.rmdsz.ro/kiadvanyok/_fejlesztési_regiok.pdf [letöltve 2015. június 28-án].

vezet heves elutasítása, mely véleményem szerint inkább politikai tökétkovácsolásnak, semmint határozott próbálkozásnak minősült az önálló Székelyföld régió létrehozására.

A 2012-es parlamenti választások keretében kibontakozó országos regionalizálási diskurzussal összhangban a székely önkormányzatiság, az önálló Székelyföld régió létrehozásának kérdése újból terítékre került. Noha a kampány során az RMDSZ kitűzött célként tekintett a székelyföldi autonómiára,⁴⁵ mégis a választásokat követően a 2009-ben benyújtott reformjavaslata mentén pozícionálta álláspontját, sőt ezen túlmenően, miként azt később látni fogjuk, esetleges engedmények révén nyitott a többségi társadalom irányában is. Ezzel szemben az Erdélyi Magyar Néppárt (a továbbiakban EMNP) egyértelműen a radikálisabb vonalat képviselte, és nyíltan Románia föderális alapokon való átszervezését szorgalmazta.⁴⁶ Az EMNP tervezete szerint Románia sikeres területi-közigazgatási modernizációja csakis a természetes, alulról-felfele irányuló kezdeményezések, a regionális identitástudatok érvényre jutásával lehetséges. Ebben a tekintetben az EMNP meglátása szerint a régiók már léteznek, a történelmi régiók pedig többé-kevésbé megfelelnek az egységes regionális identitás kritériumának (6. ábra). A Magyar Polgári Párt (a továbbiakban MPP) tervezete az RMDSZ és az EMNP javaslataival szemben a köztes vonalat képviselte. Az MPP ugyan javaslatában mindvégig kiállt a történelmi székely székek mentén kialakítandó önálló Székelyföld területi-közigazgatási egység létrehozása mellett, álláspontját kevésbé hangsúlyosan tematizálta.⁴⁷

A 2013-as területi-közigazgatási reformkísérlet során tehát a fentebb vizsgált tervezetek, illetve javaslatok képviseltették a romániai magyar kisebbség álláspontját, különös tekintettel Székelyföld kérdésére. Sajnálatos módon azonban a kérdés felületes kezelése nem csak a többségi társadalomra volt jellemző, hanem részben az erdélyi magyar érdekképviseleti szervek számlájára is írható. Románia új regionális beosztását, az önálló Székelyföld és Partium régiókat ábrázoló térképek hosszú sora elkészült, azonban nagyítóval kell keresnünk azokat a hatástanulmányokat, amelyek átfogó, társadalmi-gazdasági adatokon is nyugvó elemzéseken alapulnak. Az autonómia az elmúlt két évtizedben a székelység egybehangzó kívánalmává, a

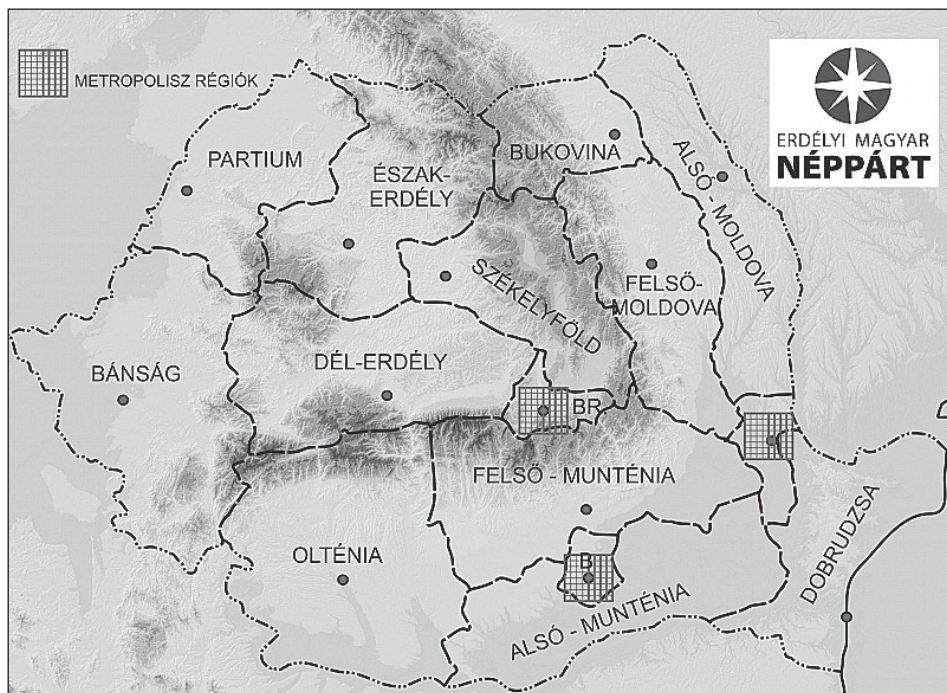
---

45 Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Bizalom, biztonság, jövő: Parlamenti választási program 2012–2016. IDEA Nyomda, Kolozsvár, 2012.

46 Erdélyi Magyar Néppárt: Jövőt Erdélyben! Az Erdélyi Magyar Néppárt választási programja. EMNP-CRISTALPRINT, Kolozsvár, 2012.

47 Magyar Polgári Párt: Az új lehetőség – a Magyar Polgári Párt politikai keretprogramja. 2009. <http://www.polgaripart.ro/> [letöltve 2015. május 20-án].

6. ábra. Az Erdélyi Magyar Néppárt javaslata Románia regionális átalakítására.

Forrás: <http://www.neppart.eu/javaslatok-romania-regionalis-atalakitasara.html> [letöltve 2015. június 28-án].

többségi társadalommal szembeni viták visszatérő elemévé vált annak ellenére, hogy tartalmában, jelentésében máig nincs egyetértés. Pedig egy szilárd lábakon álló, a széles erdélyi magyar politikai spektrum által támogatott tervezet elengedhetetlen feltétele bármiféle kezdeményezésnek. A helyi elitiek részéről ez nem csupán a kisebbségi társadalommal szembeni kötelezettség, hanem a többségi társadalomtól érkező legitim elvárás is. A székelyföldi önrendelkezési törekvések tehát csakis akkor lehetnek sikeresek, ha tudjuk, hogyan képzeljük el közép és hosszú távon az önálló Székelyföldet – régiót? autonómiát? – a maga minden velejárójával.

A 2013-as területi-közigazgatási reformfolyamat kapcsán e nyitott hozzáállás látszott megmutatkozni. Hargita Megye Tanácsa műhelyvitát kezdeményezett a regionalizációról, melyen a politikum helyi képviselőin túl a többségi társadalom (Societatea Academică Română) és rangos szakmai szervezetek (Magyar Tudományos Akadémia, Regionális Kutatások Központja) is képviseltették magukat. A műhelyvita tanulságaira épülő javaslatcsomag

Románia jelenlegi területi-közigazgatási rendszeréből kiindulva Székelyföld számára három lehetséges forgatókönyvet tart elfogadhatónak. Az első forgatókönyv értelmében Székelyföldet a jelenlegi Hargita, Maros és Kovászna megyék képeznék, a második értelmében Hargita, Maros, Kovászna és Beszterce-Naszód megyék alkotnának egy egységet, míg a harmadik esetben Hargita, Maros, Kovászna és Brassó megye alkotnának egy régiót.⁴⁸

A kompromisszumos megoldásokon túlmenően a szerzők azt is kifejtették, hogy csakis az a közigazgatási struktúra, regionális szerkezet lehet sikeres, amellyel az állampolgárok azonosulni tudnak, és amely nem tagadja a térségek történelmi, kulturális hagyatékát, hanem éppen ellenkezőleg ezekre épít. A javaslatcsomag ugyanakkor kifejti, hogy pont ezen elvek szöges ellentétét képviseli a fejlesztési régiók közigazgatási jogosítványokkal való felruházását támogató kormányzati politika. A fejlesztési régiók közigazgatási egységekké való átalakítása ugyanis épp az alapvető célkitűzéseket, a demokratikusság, a szubszidiaritás és a decentralizáció elvének érvényesülését ásná alá, egy polgárközelinek nem nevezhető struktúrát eredményezve. Ugyanakkor a szerzők azt is megjegyzik, hogy Románia nincs semmiféle kényszer alatt a területi-közigazgatási reform kivitelezését illetően, ezért a gyorsított, kaotikus életbeléptetés helyett a fokozatosság elve célravezetőbb lenne. Ennek megfelelően első lépésben a jelenlegi megyerendszert érintetlenül kellene hagyni, a fejlesztési régiókat viszont fel kellene osztani társadalmi-gazdasági szempontból is homogénebb kisebb régiókra. Amennyiben egy próba-időszakot követően az új struktúra működőképesnek bizonyulna, úgy fokozatosan felruházható lenne különböző jogosítványokkal, kompetenciákkal.⁴⁹

Az eddig bemutatott szigorúan a területi-közigazgatási reform kapcsán megjelent tervezeteken túlmenően fontos kitérni az autonóm Székelyföldet felvázoló dokumentumokra is. Itt területi szempontból alapvetően két eddig megjelent autonómia státútum a meghatározó. Az időrendben előbb megjelent Csapó által kidolgozott és a Székely Nemzeti Tanács által is támogatott tervezet Székelyföld autonómiáját területi szempontból alapvetően Aranyosszék kivételével a történelmi székely székek keretében képzei el.⁵⁰ Ehhez képest az RMDSZ tervezete a jelenlegi megyerendszer, konkrétan a

---

48 Hargita Megye Tanácsának Elemzőcsoportja: Javaslatcsomag a régióátszervezési és területi-közigazgatási reformmal kapcsolatban. 2013. <http://elemzo.hargitamegye.ro/wp-content/uploads/2013/03/RegionalizacioJavaslat.pdf> [letöltve 2015. május 20-án].

49 Uo.

50 Csapó J.: Székelyföld autonómia-státútuma. In *Magyar Kisebbség*, 1995. 2. sz. 174–200. <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=2&ci kk=m950212.html> [letöltve 2015. június 28-án].

Maros, Hargita és Kovászna megyékre épülő autonóm Székelyföld régiót támogatja.⁵¹ Ezen túlmenően mindkét dokumentum részletesen szabályozza a leendő autonóm régió működését, jogköreit, döntéshozatali és végrehajtói testületek felállítását, valamint a központi kormányzattal való viszonyrendszert.

A fentebb vázolt tervezetek, civil kezdeményezések, valamint az egyre inkább megújuló székely identitás közepette kijelenthető, hogy jelenleg a székely társadalom részéről reális igény mutatkozik az önrendelkezésre, az önálló Székelyföld régió létrehozására. A múlt öröksége, a történelmi precedens megléte, illetve az erős regionális identitástudat, etnikai egység a bizonyítéka annak, hogy Székelyföld mindenképpen sajátos téregységként ékelődik Románia térszerkezetébe, ezért elképzelhető és legitim kíváncsi a helyi közösségek részéről a hosszú távú megmaradás érdekében az önkormányzás megteremtése.

Következtetések, lehetőségek a jövőre nézve

A régiók mindig is központi helyet foglaltak el a román államszervezésről szóló vitákban, nem véletlenül, hiszen Románia térszerkezetét mind a mai napig az egyes országrészek eltérő történelmi, kulturális öröksége, fejlődési pályája határozza meg, mely napjainkban az egyre inkább erősödő regionális identitástudatban ölt testet. Ebben a tekintetben az autonómiáról szóló viták egyáltalán nem új keletűek, hiszen már az egységes, modern román nemzetállam létrejöttekor alapvető kérdés volt, hogy az ország alkotmányos berendezkedése teret enged-e majd a regionális önkormányzatok létrejöttének, vagy épp ellenkezőleg a fiatal államterület törekénységére hivatkozva alárendeli a régiókat a nemzet konszolidációjának. A napóleoni centralizmus térhódításával ez utóbbi álláspont érvényesült a leghangsúlyosabban, így egyáltalán nem meglepő, hogy a központi kormányzat által kezdeményezett reformtörekvések mindenkoron egy fentről-lefele kibontakozó, sok esetben eleve elrendeltetett kimenetelű folyamatot eredményeztek, mely alól nem képez kivételt az elmúlt négy-öt év során kibontakozott területi-közigazgatási átszervezési diskurzus sem.

Figyelembe véve a nemzetközi és európai trendeket, a többszintű (multi-level) és jó kormányzást (good governance), a régiók szerepének fölértékelődését, valószínűsíthető, hogy Romániában a területi-közigazgatási átszervezés a közeljövőben újból terítékre kerül. Noha mindenképpen kérdéses lesz,

51 Romániai Magyar Demokrata Szövetség: A romániai Székelyföld autonómia statútuma. 2014. http://rmdsz.ro/uploads/fileok/dok/A_romaniai_Szekelyfold_autonomia_statutuma.pdf [letöltve 2015. június 10-én].

hogy a gazdasági válságot követően Európa-szerte felerősödő centralista törekvések közepette milyen modellek kerülnek előtérbe. Kétségtelen azonban, hogy ezt a folyamatot egyrészt legitimálja Románia sajátos térszerkezete, ahol a régiók nem normatív-formális képződmények, hanem a földrajzi, történelmi örökségből eredően a társadalom szerveződésének keretei, szimbolikus-informális szinten napjainkban is léteznek. Másrésztől pragmatikusabb okok, az európai kohéziós politika stratégiai kudarcai, az alacsony abszorpciós ráta, az államszervezés hagyományaiból adódóan a túlméretezett, túlzottan centralizált államigazgatás tarthatatlansága szintén nagymértékben motiválni és egyben legitimálni fogják a további reformkísérleteket.

A jövőre nézve tehát mindenképpen érdekes, hogy hogyan fog a területi-közigazgatási átszervezés tematizálódni, továbbra is alapvetően külső tényezők fogják motiválni a folyamatot, vagy valóban megjelennek azok a belső katalizáló tényezők, melyek elindítják Romániát a modern, versenyképes államigazgatás megteremtésének útján. Ebben a tekintetben pedig különösen érdekes, hogy az erdélyi magyarság és a székelység, hogyan fogja pozícionálni az érdekeit, mennyire lesz nyitott a kompromisszumra, és ez fordítva is igaz, azaz a többségi társadalom hogyan tudja majd elképzeléseit összeegyeztetni az alulról-fölfele irányuló önrendelkezési törekvésekkel. Megkérdőjelezhetetlen, hogy a székelység részéről valóban reális igény mutatkozik az önálló Székelyföld területi-közigazgatási egység létrehozására. Ugyanakkor a történelmi precedens, a modell értékű európai gyakorlat – például Olaszország aszimmetrikus regionalizációja – a bizonyíték arra, hogy a székelység egyáltalán nem egy, a valóságtól elrugaszkodott kívánalmáról beszélhetünk. A kérdés rendezése pedig kiemelt fontosságú a kisebbségi és a többségi társadalom szemszögéből egyaránt, hiszen ahogyan az eddigi folyamatok során látható volt, Székelyföld helyzete bizonyos értelemben „sakkban tartja” az államigazgatás modernizálására tett törekvéseket.

Felhasznált irodalom

Tanulmányok

Badie, B.: *La fin des territoires. Essai sur le désordre international et sur l'utilité social du respect*. Fayard, Paris, 1995.

Bajtalan H.: Forma vs. funkcionalitás: A területi-közigazgatási átszervezés dilemmái Romániában. In Kórodi T. – Sansumné M. J. – Siskáné Sz. B. – Dobos E. (szerk.): *A VII. Magyar Földrajzi Konferencia Kiadványa*. Miskolci Egyetem, Földrajz-Geoinformatika Intézet, 2014, 35–49.

Bajtalan H.: Székelyföld, mint régió? Egy esetleges területi-közigazgatási átszervezés margójára. PhD Konferencia 2014. Balassi Intézet – Emberi Erőforrások Minisztériuma, Szegedi Tudományegyetem, 2014.

Bakk M.: Az autonómia-tervek két szakasza Erdélyben 1989 után. *Magyar Kisebbség*, 2004. 1-2, 39-60. http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/pdf/2004_1-2_03_bakk.pdf

Benedek J.: The Emergence of New Regions in Transition Romania. In Scott, J. (ed.): *De-coding New Regionalism: Shifting Socio-political Contexts in Central Europe and Latin America*. Ashgate, Cornwall, 2009.

Benedek J.: *A társadalom térbelisége és térszervezése*. Risoprint, Kolozsvár, 2000.

Benedek J. – Bajtalan H.: Recent Regionalisation Discourses and Projects in Romania with a Special Focus on the Székelyland. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 2015, 44(1). <http://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/view/423>

Bognár Z.: Romániai magyar autonómiakoncepciók. Az 1989 és 2006 között kidolgozott törvénytervezetek. In Bognár Z. – Egrý G. – Fejtő F. – Ludassy M. – Salat L.: *Autonómia, liberalizmus, szociáldemokrácia*. Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány, Budapest, 2006, 85-117; 86-87. http://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf517.pdf

Cairncross, F.: *The Death of Distance: How the Communications Revolution Is Changing our Lives*. Harvard Business Press, Boston, 2001.

Csapó J.: Székelyföld autonómia-státútuma. In *Magyar Kisebbség*, 1995. 2. sz. 174-200. <http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/index.php?action=cimek&lapid=2&cik k=m950212.html>

Csutak I.: *Új? Régi? Jó?* RMDSZ, 2007. http://archivum.rmdsz.ro/kiadvanyok/_fejlesztési_regiok.pdf

Elekes T.: Lehetne Székelyföld külön közigazgatás-fejlesztési régió? *VI. Magyar Földrajzi Konferencia*. Szeged, 2012, 1076-1088. <http://www.geo.u-szeged.hu/system/files/14Kiadvanyok/egyeb/MFK2012/Elekes%20Tibor.pdf>

Elekes T.: Székelyföld közigazgatás-földrajzi változásai a 13. századtól napjainkig. *Földrajzi Közlemények*, 2011, 135(4), 415-429.

Goodwin, M.: Regions, Territories and Relationality: Exploring the Regional Dimensions of Political Science. *Regional Studies*, 2013, 47(8), 1181-1190.

Göymen, K. – Szak, O. (eds): *Centralization Decentralization Debate Revisited*. Istanbul Policy Center, 2014. http://ipc.sabanciuniv.edu/en/wp-content/uploads/2014/06/IPC_2014_FINAL_4_DIGITAL1.pdf

Grüber K.: A Sabin Gherman-jelenség, avagy van-e esélye az erdélyi regionalizmusnak? *Pro Minoritate*, 1999. Tél, 84-92.

Hooghe, L. – Marks, G.: *Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-Level Governance*. Institute for Advanced Studies, Vienna, 2003. /Political Science Series No 87/

Horváth Gy.: *Spaces and Places in Central and Eastern Europe: Historical trends and perspectives*. Routledge, London, 2015.

Hughes, J. – Sasse, G. – Gordon, C.: *Europeanization and Regionalization in the EU's Enlargement: The Myth of Conditionality*. Palgrave Macmillan, London, 2005.

Ianoș, I. – Pascariu, G.: Începuturile politicii regionale în România. *Urbanismul*, serie nouă, 2012, 11, 74–79.

Jordan, I.: România, încotro? Regionalizare, cum? când? Structuri administrativ-teritoriale în România. CD Press, București, 2003.

Jordan, I. – Alexandrescu, V.: Considerații geografice privind reorganizarea administrativă a teritoriului României. *Revista Geografică*, 1996, II–III, 118–121.

Keating, M.: Rescaling the European State. In Gál Z. – Pálné Kovács I. – James, S. (eds): *Territorial Cohesion in Europe: For the 70th anniversary of the Transdanubian Research Institute*. Institute for Regional Studies, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, Pécs, 2013.

Keating, M.: Rescaling Europe. *Perspectives on European Politics and Society*, 2009, 10(1), 34–50.

Keating, M.: *The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change*. Edward Elgar, Cheltenham, 1998.

Keating, M. – Hughes, J.: *The Regional Challenge in Central and Eastern Europe. Territorial Restructuring and European Integration*. Presses Interuniversitaires Européennes, Brussels, 2003.

Loughlin, J. – Hendriks, F. – Lidström, A. (eds): *Local and Regional Democracy in Europe*. Oxford University Press, New York, 2011.

Massey, D.: *For Space*. Sage, London, 2005.

Norton, A.: *International Handbook of Local and Regional Government: A Comparative Analysis of Advanced Democracies*. Edward Elgar, Aldershot, 1994.

Olivetti, M.: Centralization vs. Decentralization. The current trends in Italy. In Göymen–Sazak (eds): *Centralization Decentralization Debate Revisited*. Istanbul Policy Center, 2014. http://ipc.sabanciuniv.edu/en/wp-content/uploads/2014/06/IPC_2014_FINAL_4_DIGITAL1.pdf

Pálné Kovács I.: *Jó kormányzás és decentralizáció*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2014.

Pálné Kovács I.: *Helyi kormányzás Magyarországon*. Budapest–Pécs. Dialóg Campus Kiadó, 2008.

Quinn, M.: English Regional Policy Post 2015 – The Case for a Multi-Scalar Approach. Regional Studies Association European Conference, Dokuz Eylül University, Izmir, 2014.

Sandu, D.: Social Disparities in the Regional Development and Policies of Romania. *International Review of Social Research*, 2011, 1(1), 1–30.

Săgeată, R.: *Deciziile politico-administrative și organizarea teritoriului. Studiu geografic cu aplicare la România*. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” – Editura Top Form, București, 2006.

Schmidt A.: Törésvonalak és területfejlesztés Lengyelországban. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2010.

Scott, W. J. (ed.): *De-coding New Regionalism: Shifting Socio-Political Contexts in Central Europe and Latin America*. Ashgate Publishing, Padstow, 2009.

Szabó T. Regionalisierung in Rumänien: Ideen, Entwürfen und Perspektiven. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Studia Europaea*, 2014, 59(2), 39-63.

Szőcs G. (ed.): M-am săturat de România! Fragmente din reacțiile apărute în presă în perioada 16 septembrie 1998 - 1 decembrie 1999. Editura Erdélyi Híradó - Curierul Transilvan, Cluj-Napoca, 2000.

Török I.: Regional development in Romania: shaping European convergence and local divergence. *Regions*, 2013, 291(3), 25-27

Wagstaff, P.: Introduction: Regions, Nations, Identities. In idem (ed): *Regionalism in the European Union*. Intellect Books, Portland, 4-18.

Dokumentumok

A Román Alkotmánybíróság 1. számú rendelete. 2014. január 10. http://www.ccr.ro/files/products/Decizia_1-2014.pdf

Alianța România Dreaptă, ARD: Repornește România: Program de guvernare 2013-2016. 2012. http://194.88.149.157/a4/3b/50/52/default_223124205352.pdf?c=602f9a84bd9a6084ffb0bc1e8fd75776

Bizottsági közlemények: Algirdas Šemeta biztos válasza a romániai regionalizáció folyamatát illetően. 2013. július 15. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2013-008653+0+DOC+XML+V0//EN&language=en>

Carta Verde. Politica de Dezvoltare Regională în România. București, 1997.

Localism Act 2011, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/20/contents/enacted>

Consiliul Consultativ pentru Regionalizare (CONREG): Fundamentele Procesului Actual de Regionalizare în România. 2013. <http://cursdeguvernare.ro/wp-content/uploads/2013/05/Raport-CONREG-I-final.pdf>

Consiliul Consultativ pentru Regionalizare (CONREG): Disparități și fluxuri în fundamentarea social-economică a regionalizării administrative a României. 2013.

Erdélyi Magyar Néppárt: Jövőt Erdélyben! Az Erdélyi Magyar Néppárt választási programja. EMNP-CRISTALPRINT, Kolozsvár, 2012.

Európai Bizottság: Befektetés a munkahelyekbe és a növekedésbe: A fejlődés és a felelősségteljes kormányzás elősegítése az EU régióiban és városaiban. Hatodik jelentés a gazdasági, társadalmi és területi kohézióról. 2014. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_hu.pdf

Hargita Megye Tanácsának Elemzőcsoportja: Javaslatcsomag a régióátszervezési és területi-közigazgatási reformmal kapcsolatban. 2013. <http://elemzo.hargitamegye.ro/wp-content/uploads/2013/03/RegionalizacioJavaslat.pdf>

KPMG: EU Funds in Central and Eastern Europe: Progress Report 2007-2014. 2015. <http://www.kpmg.com/hu/en/issuesandinsights/articlespublications/pages/eu-funds-in-central-and-eastern-europe-2007-2014.aspx>

Magyar Polgári Párt: Az új lehetőség – a Magyar Polgári Párt politikai keretprogramja. 2009. <http://www.polgaripart.ro/>

Partidul Alianța Socialistă, PAS: Poziția Partidului Alianța Socialistă cu privire la proiectele de regionalizare a României. 2013. <http://www.pas.ro/declaratii-politice/pozitia-partidului-alianta-socialista-cu-privire-la-proiectele-de-regionalizare-a-romaniei.html>

Regionalizáció, Decentralizáció, Fejlődés – az országos területi-közigazgatási reform népszerűsítésére létrehozott honlap. Regionális Fejlesztési és Közigazgatásügyi Minisztérium (MDRAP), 2013. <http://regionalizare.mdrap.ro/>

Regular Report from the Commission on Romania's Progress towards Accession, 1998. http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/1998/romania_en.pdf.

Romania's position paper chapter 21 – regional policy and coordination of structural instruments. CONF-RO 56/01, Brussels, 14 December 2001. http://www.mdlpl.ro/_documente/engleza/negocieri/chapters/CAP21.pdf.

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: A romániai Székelyföld autonómia statútuma. 2014. http://rmdsz.ro/uploads/fileok/dok/A_romaniai_Szekelyfold_autonomia_statutumuma.pdf

Romániai Magyar Demokrata Szövetség: Bizalom, biztonság, jövő: Parlamenti választási program 2012–2016. IDEA Nyomda, Kolozsvár, 2012.

Uniunea Social-Liberală, USL: România Puternică. 2012. <http://uslonline.ro>

Cikkek, publicisztikai írások, sajtóanyagok

Caravana regionalizării ajunge la Sibiu și Brașov. *Regiunea Centru*, 10 iulie 2013. <http://regiuneacentru.ro/2013/07/caravana-regionalizarii-ajunge-la-sibiu-si-brasov-spu-ne-i-vicepremierului-dragnea-ce-oras-merita-sa-fie-capitala-regiunii-centru-sibiu-sau-brasov/>

EU funds absorption in Romania: A funding obsession. *The Economist*, Jun 5, 2012. <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2012/06/eu-funds-absorption-romania>

Gherman, S.: M-am săturat de România! *Monitorul de Cluj*, 16. septembrie 1998.

Ionescu, V.: Document de lucru în PDL, pe regionalizare: cum ar urma să fie reorganizată administrația locală. <http://cursdeguvernare.ro/document-de-lucru-in-pdl-pe-regionalizare-cum-ar-urma-sa-fie-reorganizata-administratia-locala.html>

Liviu Dragneával készített interjú a ProTV „După 20 de ani” [Húsz évvel később] című műsorában. 2013. március 30. <http://protvplus.ro/produs/dupa-20-de-ani/video/2874-dupa-20-de-ani-invitat-liviu-dragnea>

Mihăilescu, G.: Regionalizare - mari semne de întrebare. *Adevărul*, 4 noiembrie 2013. http://adevarul.ro/news/societate/regionalizarea-mari-semne-intrebare-1_5277c4c9c7b855ff56b7da5d/index.html

Nicolae, N.: Tăvălugul regionalizării: Va avea România super-județe? *România Liberă*, 7 iunie 2011. <http://www.romanalibera.ro/politica/institutii/tavalugul-regionalizarii-va-avea-romania-super-judete-227669>

România feliată în 12 regiuni. Cum crede deputatul PSD Surupaceanu că ar trebui împărțită țara? *ProTV*, 8 iunie 2011. <http://stirileprotv.ro/stiri/politic/romania-feliata-in-12-regiuni-dupa-pdl-a-venit-randul-usl-sa-faca-imparteala-voi-ce-credeti.html>